

A KOMMUNISTA SZÖVETSÉG SZEREPE A TÁRSULT MUNKÁBAN

A társult munkában történő változások osztályjellege és történelmi jelentősége

Az alkotmány és a társult munkáról szóló törvény alapján történő eszmei-politikai akció igen jelentős a társult munkában az öngazgatási viszonyok fejlesztése szempontjából.

A JKSZ a társult munkában – Stevan Doronjski a JKSZ KB elnökségi tagjának vitaindítója:

A szocialista öngazgatási társadalmi-gazdasági viszonyok fejlesztésének a társult munkában nagy társadalmi, történelmi és osztályjelentősége van. A társadalmi termelőerők állandó fejlődése a társadalmi és műszaki munkamegosztás és a munkatermelékenység fokozásának eredményeként egyre kifejezettebb az emberi munka társadalmazása, ill. az egész társadalmi munka és társadalmi újratermelés közötti függőviszony. Ezek a folyamatok az emberi társadalom fejlődésének jelenlegi korszakában nagy lendületet vettek. Egyszerűen korunk követelményévé váltak. A munka társítása tehát a társadalom termelőerőinek fejlettségi fokából következik. Ez olyan állandó folyamat, amely nem lehet valakinek az akarata vagy óhaja, nem lehet megállítani, sem pedig megszakítani, de hatást lehet gyakorolni e folyamat ütemére és irányára, valamint társadalmi tartalmára.

A munkásosztály hatalma

A haladó társadalmi erők akciójának és céljainak szempontjából fontos, hogy milyen társadalmi-gazdasági alapon történik a munka társítása. Nekünk, jugoszláv kommunistáknak e tekintetben világos és félreérthetetlen törekvéseink vannak. Még 1950-ben jelöltük ki törekvéseinket, amikor megindítottuk a munkásöngazgatás folyamatait. Akkor is, és társadalmunk további fejlődési szakaszaiban is a Jugoszláv Kommunista Szövetség volt

az az élcsoporthat, amely mozgósította a munkásosztályt és az összes dolgozókat a társadalmi viszonyok gyökeres forradalmi változásainak lebonyolítására. Mindig az volt a célunk, hogy az öngazgatási társadalmi-gazdasági viszonyok fokozatos, rendszeres fejlesztésével és bővítésével erősödjön a reális társadalmi és anyagi alap, és megszilárduljanak azok a feltételek és előfeltételek, amelyek olyan társadalmi hatalmat és a társadalmi-, valamint gazdasági befolyás olyan eszközeit fogják a munkásosztály kezébe adni, melyek lehetővé teszik hogy igazán irányíthassa az egész újratermelés folyamatait. Nálunk csakis ily módon juthat kifejezésre a munkásosztály hatalmának reális társadalmi-gazdasági tartalma és alapja.

Most, amikor eszmei-politikai akciót indítottunk az alkotmány, a társult munkáról szóló törvény és a többi rendszerbeli törvény alapján a társult munkában uralkodó öngazgatási viszonyok további tökéletesítése érdekében, a Jugoszláv Kommunista Szövetség élvonal szerepének a korábbiakkal azonos osztályjellege, értelme és célja van. A jelenlegi időszak feladatainak az a lényege, hogy az alkotmányban és a társult munkáról szóló törvényben foglalt megoldások alapján a dolgozók megteremtsék, megszilárdítsák és tökéletesítsék a gazdálkodás öngazgatási viszonyait, intézményeit és hatóeszközeit, amelyek a jövedelmezésben és elosztásban uralkodó függőviszony alapján, az öngazgatásnak megfelelően egyesítik a társult munka egyes szervezeteit az öngazgatási társult munka egységes rendszerében, miközben a jövedelemmel való gazdálkodás és jövedelemelosztás viszonyai a társultmunka alapszervezetei dolgozóinak elidegeníthetetlen öngazgatási jogain alapszik.

Az öngazgatási társadalmi-gazdasági viszonyok fejlődése, amelyen az öngazgatási társult munka rendszere is alapszik, a társult munka minden egyes alkotó egységének építését követeli. Ez azt jelenti, hogy amilyen fontos az alkotmányos viszonyok megteremtése a gyakorlatban, a társultmunka alapszervezetében és azok között, olyan fontos az öngazgatási viszonyok és kapcsolatok fejlesztése a munka és eszközök társításának minden formájában, a társult munka egyes területein belül és a társadalmi újratermelés minden fázisában. Végül, mindez szükségessé teszi, hogy a gazdasági rendszer globális kiépítésében, és annak minden egyes részében fejlődjenek az öngazgatási viszonyok és következetesen megvalósuljanak az alkotmányos alapelvek. Csupán ily módon alakulnak ki azok a reális feltételek, amelyek lehetővé teszik, hogy az öngazgatás és társadalmi újratermelés egészében hatékony társadalmi gazdasági rendszerként alakuljon és igazolódjék, és amely saját társadalmi-gazdasági összetevői és feltételei alapján képes önállóan újratermelődni és fejlődni.

Az állam és a társultmunka fejlődésének mai időszakára vonatkozó ellentmondások

A gazdasági-szociális, műszaki-technológiai, kulturális és más fejlettség jelenlegi fokán azok a feltételek és viszonyok, amelyeken a munka és a munka társítása alapszik, jellegüknél és lényegüknél fogva még mindig számos ellentmondással terhesek. Mindez mellett, ezeket a folyamatokat még a munka és eszközök öngazgatási társításával is megterheljük.

A társultmunka ellentmondásai különböző módon jutnak kifejezésre. Még ma is fennmaradtak az osztálymegoszlások maradványai, mint a társadalmi és személyi tulajdon. Kifejezettek még a társultmunka egyes részei és rétegei között levő ellentmondások is. Nem eshetünk tévhitbe, és nem várhatjuk, hogy majd az integrációs folyamatokkal, megegyezésekkel és megállapodásokkal a társult munkán belül minden ellentmondást feloldunk vagy kiküszöbölünk. Ha már bevezettük és alkalmazzuk a munka értékelésének piaci és értékbeli kritériumait, akkor a különbségek elkerülhetetlenek és objektíve feltételezettek. A források és lehetőségek korlátozott feltételei között, bizonyos, hogy léteznek majd és állandóan felmerülnek az érdekek közti különbségek a társultmunka egyes részei között, a megvalósított értékek elosztásában, a felhalmozott közös eszközök irányításában. A jelenlegi technológiai fejlődés feltételei között, amikor a munkatermelékenység mind határozottabban függ a műszaki tényezőktől és mind kevésbé az emberi munkától, bizonyos, hogy a termelésben alkalmazott modern technikai eszközök és technológia biztosításának egyenlőtlen lehetősége miatt ellentmondások fognak jelentkezni, mert a nagyobb termelékenység nagyobb jövedelmet ad, a nagyobb jövedelem rendszerint nagyobb személyi jövedelmet és nagyobb felhalmozást von maga után, amely egyben a fejlődés nagyobb lehetőségeit is jelenti. Mindez egyenlőtlen helyzetet teremt, nemcsak a termelésben, hanem a társadalomban is általában.

Rendszerünk hosszú távú építésének időszakában, akciónk és sikere szempontjából rendkívül fontos, hogy tárgyilagosan felmérjük és megkülönböztessük a fennálló és lehetséges társadalmi ellentmondásokat, és hogy a körülményekhez idomítsuk az említett ellentmondások leküzdésének módját és formáit.

Az ellentmondások áthidalása

Egyes ellentmondások olyan természetűek, hogy hosszabb ideig kell majd velük foglalkoznunk, és hogy hosszabb időt vesz igénybe leküzdésük is. Ezek elkerülhetetlenül követik a társadalom anyagi termelő erőinek fejlődését, állandóan megújulnak és újratermelődnek. Az egész társadalom fejlődésének elért szintje feltételezi keletkezésüket és megújulásukat. Lé-

nyeges, hogy társadalmi indokait és következményeit tisztán megfigyeljük. Áthidalásuk alkalmával nem állíthatunk fel magunknak valótlán célokat, nem oldhatjuk meg őket végleg egy húzással. Ezért nem szabad szem elől téveszteni őket és számolni velük a hosszú távú, és mindennapi társadalmi-politikai akcióban. Világos, reálishan felépített programra van szükségünk fokozatos társadalmi áthidalásukkor.

Ilyen jellegűek például azok az ellentmondások, amelyeket az árutermelés és az értéktörvény hatása kelt. Jólehet a szocialista árutermelésben a társadalom tudatos akcióival arra törekszik, hogy felülkerekedjen az értéktörvény elemi hatásán, mindezzel nem szűnnek meg azok az ellentmondások, amelyeket az árutermelés objektíve magában hordoz. Ezek mindenekelőtt azok az ellentmondások és összehangolatlanságok az egész társadalmi munkának az egyes tevékenységekre való megoszlásában, amelyek a piaci törvények hatására következnek be. Az öngazgatási tervezéssel, megegyezési és megállapodási rendszer kialakításával utat nyitottunk a hatások csökkentésére és e tárgyilagos ellentmondások ellenőrzésére, amelyek objektíve a munka szerinti javadalmazás alapelvéből következnek – amelyet Marx „burzsoa jognak” nevezett, – vagyis az egyenlő munkamennyiség szerinti elosztásból, az objektív feltételek és lehetőségek alapján, egyenlőtlen személyek között. Mindez elsősorban az elsődleges elosztásban jut kifejezésre, amikor az egyes termelési területek és ágak különböző gazdasági helyzettel és fejlődési lehetőségekkel rendelkeznek. A másodlagos és belső elosztáson keresztül ezek az egyenlőtlenségek kiterjednek a társult munka alapszervezetnek és munkások helyzetére. Ez az ellentmondás, az elsődleges elosztásnak a társult munkától való elidegenedésének elkerülésével csökkenthető, illetve a társadalmi újratermelés minden területének öngazgatási társulásával, a társadalmi szolidaritás alapelvének alkalmazásával, stb.

Az öröklött és a fejlődés folyamatában bekövetkezett gazdasági-szociális struktúra objektíve ellentmondásos, sokszor a munkásosztály egyes részeinek versengéséhez vezet a jövedelemszerzésben és elosztásban, a reális társadalmi helyzet, a társadalmi újratermelés feladatainak és céljainak megvalósításában. Ezek az ellentmondások területi alapon is felmerülnek a községben, a tartományban, köztársaságban, vagy a szövetségben de az újratermelés egyes ágazatai és területei között is, illetve azok keretén belül is.

A szabad munkacsere

Az egyszerű és összetett munkamegosztás, a kétkezi és szellemi munka, a hierarchikus munkaszervezet ellentmondásai, a munka folyamatban levő feladatából kifolyólag még sokáig maga után vonja a végrehajtók

és irányítók, szervezők és mások megoszlását. A modern technika és technológiai fejlődése egyrészt elősegíti ezekből a megoszlásokból következő ellentmondások elhatalmasodását. Ezek az ellentmondások nem hidalhatók át önmaguktól. Az öngazgatási társadalmi-gazdasági viszonyok fejlődése olyan feltételeket teremt, hogy a tudomány és a technológia vívmányai ezen különbségek áthidalását és a dolgozók minden kategóriája társadalmi helyzetének kiegyenlítődéset szolgálják. Például, a szabad munkacsere elvének megvalósításánál kialakulnak azok a feltételek, amelyek biztosítják a társadalmi tevékenységben foglalkoztatott dolgozók mind közvetlenebb bekapcsolódását az öngazgatási társult munka teljes rendszerébe.

Az előbbiektől eltérően, olyan ellentmondások is léteznek, amelyeket társadalmunk minél hamarabb ki kell hogy küszöböljön, mert az öngazgatási viszonyokat közvetlenül zavarják és akadályozzák. Természetüknél fogva lehetnek objektíven és szubjektíven feltételezettek.

Ezen ellentmondások áthidalása, elhárítása megszüntetése, igen időszzerű, összetett feladat. Ez ugyanakkor a társult munkában levő öngazgatási viszonyokért folyó harc szerves része. Hogy ezen a téren mennyi eredményt érünk el, attól függ az öngazgatásért folyó harc eredménye is.

Ilyenek azok az ellentmondások, amelyek a jelen társadalmi-gazdasági viszonyok részben igen jelentős elemeiből szivárognak, és amelyek a társadalmi újratermelésnek a munkásoktól való elidegenedésének eredményei. Ezek, elsősorban, az államtulajdoni viszonyoknak igen erős maradványai, visszatartásának törekvései és lassú áthidalásai, amelyek most a társadalmi tevékenységek újratermelésének jellegében és módjában és a társultmunkában levő viszonyokban jutnak legszembetűnőbben kifejezésre. A gazdasági rendszer egyes részeiben jelenlevő fejletlen jövedelmi viszonyok és a még mindig nem eléggé fejlett öngazgatási viszonyok lehetővé teszik a tőkeviszonyok fennmaradását és újratermelését. Ezek legfőképpen a termelési és kereskedelmi szféra közötti anyagi viszonyokban, a pénzügyi intézmények jellegében nyilvánulnak meg, ahol az anyagi viszonyokat nem a munka alapján rendezik, hanem a monopolista társadalmi hatalom újratermelésében szerzett kiváltságok alapján.

Itt jelentkeznek a csoporttulajdoni viszonyok felállítására irányuló törekvések. Mindezek az öngazgatással ellenes viszonyok elemei, amelyek reális alapot nyújtanak a technokratikus és bürokratikus összefogásra, a monopolok számára, és a munkások öngazgatási jogainak bitorlására. Ezen ellentmondások felszámolása az öngazgatási viszonyok fejlődésének elengedhetetlen előfeltétele. Ez igen összetett feladat, amely egyben eszmepolitikai harcot követel, az anyagi viszonyok megváltoztatását, a jövedelmi kapcsolatok és viszonyok kiépítését, a munka és eszközök öngazgatási társulását, a rendszerek és intézmények további öngazgatású kiépítését teszi szükségessé.

A meglevő felaprózottság, a gazdaság és a társult munka elégtelen funkcionális kapcsolata igen megnehezíti, akadályozza és eltorzítja a társultmunkában levő viszonyokat, meggátolja az újratermelésben a termelő és ügyviteli szempontból összekapcsolt részlegeknek jövedelmi kapcsolatát. Mindez mai gazdaságunk realitása, amelyet tárgyilagosan kell áttekintenünk és szisztematikusan változtatnunk. Gyakran a különböző öngazgatóellenes törekvések és jelenségek éppen ilyen helyzetben találunk reális táptalajra. Erre épülnek a szubjektív fogyatékoságok, melléfogások és torzulások. Az ilyen reális viszonyokban, az érdekek közötti különbségek sokkal erőteljesebben jutnak kifejezésre és megnehezítik az öngazgatási megegyezéseket. Az ilyen helyzet átvészélése nemcsak intézményes megoldásokkal és változásokkal valósítható meg, ehhez elengedhetetlen még a társulás jövedelmen alapuló anyagi bázisának az erősödése.

A jövedelmi viszonyok feltételeinek megteremtése

Ahhoz, hogy a kijelölt jövedelmi viszonyok fennálljanak, és hogy azok hatékonyak legyenek, a társult munkában levő fogyatékoságokat minél hamarabb ki kell küszöbölnünk. Nem létezhetnek való jövedelmi viszonyok, ha a társultmunkában alacsony munkatermelékenység uralkodik, az eszközgazdálkodás nem gazdaságos és pazarló, felelőtlen és hanyag magatartást tanúsítanak a dolgozók a munka és eszközök iránt, hanyatlás, fegyelmetlenség és más hátán élőködés mentalitása érvényesül. Továbbra is elejét kell vennünk a vállalati szellemen alapuló termelési módnak és szervezésnek, valamint a centralizálásnak, a jövedelemmel való tényleges rendelkezés és irányítás elidegenítésének a munkásoktól. Ilyen törekvéseknek kedvez az öngazgatási intézmények építésének és a társultmunka megszervezésének formális megközelítése. Valójában ily módon a reális társadalmi erő és döntés továbbra is a technokrata-igazgatói körök kezében marad.

Ezek, és más ellentmondások túlnyomórészt az átmeneti időszak kísérő jelenségei egy gazdasági és kulturális szempontból nem eléggé fejlett, s emellett több nemzetiségű országban. Nem tehetjük fel a kérdést, hogy vajon ezek az ellentmondások léteznek-e vagy se, hanem, hogy milyen úton módon, a társadalmi akció mely eszközeivel kell azokat legyőzni és túlhaladni. Az ilyen akcióra reális anyagi feltételeket teremtettünk, és ezeken alapszik a Kommunista Szövetség általános politikai irányvonala.

Minden társadalomnak meg kell oldania, és meg is oldja a maga belső ellentmondásait, mert az a fejlődésnek nélkülözhetetlen feltétele. A lényeg azonban abban rejlik, hogy ki oldja meg ezeket az ellentéteket, vajon az ellentétes érdekek közvetlen hordozói, az állam, vagy más közvetítők. A munka öngazgatási társításával társadalmunkban olyan feltételeket

teremtünk, amely lehetővé teszi, hogy maga a munkásosztály oldja meg ezeket az ellentmondásokat, mégpedig öngazgatási megegyezésekkel, megállapodásokkal, az érdekek összeegyeztetésével, és nem valaki más, az ő nevében. Öngazgatási rendszerünk kiépítésével nélkülözhetetlen feltételeket valósítunk meg, ahhoz hogy a munkásosztály közvetlenül érvényesíthesse saját érdekeit, irányítsa az eszközöket, amely feladatokat majd sikeresen megvalósít.

A TÁRSADALMI-GAZDASÁGI VISZONYOK VÁLTOZÁSAI A TÁRSULT MUNKÁBAN

Az öngazgatási viszonyok helyes kialakításának jelentősége a tmasz-ban.

Forradalmi avangard

A jelenlegi feltételek közepette, csak a társadalmi akció forradalmi, amely közvetlenül változtat a társadalomban levő viszonyokon a társult munka és a társult termelő javára. Az eszmei-politikai avangardnak gyorsabban kell forradalmasiasodnia mint magának a társadalomnak, hogy így vezető erőként képviselhesse a forradalmi változásokat, hogy összes tevékenységét és politikai erejét alkalmazhassa, hogy kezdeményezője legyen a dolgozók millióinak összefogásának, hogy így elindíthassa akcióikat, hogy így a társadalmat változtatva, önmagát is változtassa. A forradalmi avangard éppen azért társadalom vezető ereje, mert az összes társadalmi ellentmondások és a társadalmi viszonyok megoldására összpontosul.

Ilyen ellentmondásokban élnek és dolgoznak tagjai, alapszervezetei és vezetősége. Ezért, át kell vészelnie a társadalmi ellentmondások zürzavarát, és pedig:

- a társultmunka öngazgatási társulásnak harcában, stratégiai-politikai orientációjának konkrét, akcióbeli feldolgozásával;

- szervezettséggel, és a forradalmi tevékenység olyan módszereivel, amelyek magukat a munkásokat ösztönzik és irányítják társadalmi akciójukban, közvetlen és hosszú távú érdekeik gyakorlati megvalósításáért folytatott harcukban;

- a tagságnak és az egész munkásosztálynak az öngazgatási akcióra való marxista oktatásával és eszmei-politikai felkészítésével, valamint a termelékenységre a dolgozók legszélesebb rétegeinek szervezett bevonásával.

A JKSZ forradalmi szerepének megvalósításában a fő akadályt szer-

vezés és a munka elavult módszerei, a liberalista passzivizmus és az emberi érdektelenség, a szektaság és dogmatikus etatista vulgarizmus különböző fajtája, a tudatlanság és tájékoztatatlanság az önállóság és tervezés hiánya képviselik. E szerep megvalósítása feltételezi az eszmei-politikai harc eredményességét minden öngazgatásellenes törekvéssel és erővel szemben.

A JKSZ eszmei-politikai akciójában, a tmszokban jelentkező viszonyok gyakorlati értékelésének a társult munkában, az öngazgatási társadalmi-gazdasági viszonyok fejlesztése terén világosan megfogalmazott, általános politikai irányvonala van. Mindezt a X. kongresszuson határozták meg. A társult munkáról szóló törvény meghozatalával ez az akció még jogi alapot, nyer amelyet most a gyakorlatban intézményesített formában kell megvalósítani. Olyan intézményesített és szervezett keretet kell létesíteni, amely lehetővé teszi, hogy a társult munkáról szóló törvényben meghatározott, a társadalmi-gazdasági viszonyokra vonatkozó rendelkezések hatékonyságát és eredményességét. Ez igen fontos, összetett, közvetlen feladat. Ez viszont csak egy része, illetve feltétele a sokkal fontosabb és összetettebb feladatok megvalósításának. E feltétel megteremtésével párhuzamosan a JKSZ-nek azonnal el kell kezdenie a harcot a konkrét viszonyok gyakorlati átalakításáért a társult munka minden egyes szervezetében és általában. Ezért a célért nehéz kitartó harcot kell vívni, és állandóan küzdeni kell. Hogy a harcot egészében megnyerhessük, meg kell azért küzdeni, a társult munka minden egyes szervezetében, a társadalom legszélesebb területén is. Ez, az összekapcsolt társadalmi akciók egy láncszeme, amelynek folyamatosan és széles fronton kell megvalósulnia. Mindez nem lehet kampány, hanem szervezett, rendszeresen akció készenlétben a hibák kiküszöbölésére, alkalmazkodva a feltételekhez és szükségletekhez, mindig szem előtt tartva a fő irányvonalat és célokat. Tudatában kell lennünk annak, hogy a kitűzött célokat nem valósíthatjuk meg azonnal és egyszerre. A mi akciónknak rendszeresnek, tervezettnek és fokozatosnak kell lenni, a közvetlen feladatokra kell irányulni, amelyek nélkül nem valósulhatnak meg a végső fejlődési célok sem.

A célok elérése érdekében fontos, hogy az adott környezetben a reálisan áttekintett helyzetből, egy elemző és bíráló felmérés alapján a viszonyok értékeléséből induljunk ki. Ez azt jelenti, hogy a társult munka leendő konkrét viszonyaiban túl kell haladni, el kell tüntetni minden objektív ellentmondást, zavart, szubjektív akadályt és ellenállást. De, fel kell figyelni azokra is, akik az újnak, az öngazgatás reális alapját és mozgatóerejét képviselik, azokat támogatni és továbbfejlesztteni kell, a társadalom legszélesebb támogatását kell nekik nyújtani, mert már most figyelemre méltóak az új feladatok hordozói – mondotta Stevan Doronjski.

Hogy a JKSZ konkrétabban és célszerűbben irányíthassa és vezethesse akcióit, a rendelkezésünkre álló, a társultmunkában az alkotmányos elvek

megvalósítására vonatkozó adatokat bírálva kell elemeznünk. Ez nem régi gyakorlat ugyan, de mégis lehetővé teszi azoknak a kifejtett problémáknak és tevékenységeknek áttekintését, amelyekre az eszmei-politikai és gyakorlati akciónak összpontosulni kell, a társult munkáról szóló törvény legjobb megoldásainak és végrehajtása módjainak keresésében.

Rendkívül fontos, hogy hogyan végeztük és hogyan fogjuk végrehajtani a tmsz-ok kialakítását. Tevékenységünknek itt kell a legértékesebbnek lennie, mert éppen itt folyik a fő harc az öngazgatási viszonyok megteremtéséért a társult munkában. E kérdés körül forognak a fő, nemcsak gyakorlati, de eszmei-politikai problémák is.

Nem ritkák az olyan jelenségek sem, hogy az átszervezést csak formálisan végezték el, valójában pedig a tmsz alapításának alkotmányos elveit sértették meg. Ez olyan munkaszervezetek kialakításánál merül fel, ahol nincsenek alapszervezetek, jöllehet azok kialakítására megvannak a megfelelő feltételek. Munkaügyviteli, gazdasági, elszámolási és hasonló egységeket alakítanak, amelyek valójában a társultmunka alapszervezetét váltják fel. Az ilyen egységeknek lehet saját feladatuk a munkafolyamatban, az öngazgatási szervezésben, de a társult munka alapszervezeteit nem válthatják fel, ami által gyakorlatilag lehetetlenné teszik a munkás elidegeníthetetlen jogainak megvalósítását, amelyeket ő csakis a tmsz-ban tud gyakorolni.

Ezzel ellentétben, néhol „törpe” alapszervezetek alakulnak, habár, megvalósításukra nincs meg minden feltétel. Ilyen esetben kifejezésre jutnak a csoport-tulajdoni viszonyok és a társadalmi vagyoni privatizációjának jelenségei, néha a helyiközösségi, községi és területi érdekek hatnak, ami miatt megmutatkoznak e keretekben a zárkózás jelei.

Természetes, hogy ilyen jelenségek okai nemcsak az ellenállásokban és az öngazgatóellenes törekvésekben rejlenek. Igen sokszor ügyetlenségről, tévelygésről, tudatlanságról van szó, és nem eléggé világosan megállapított mércékről. A társult munkáról szóló törvény, a tmszok megalapítása tekintetében világosan kidolgozott elveket és mércéket, szükséges feltételeket ad meg ezen jelenségek okainak elhárítására, a megfelelő gyakorlati megoldásokra; az öngazgatás ellenes törekvéssel szembeni harcra.

A központosítás ellen

Az előbbihez szorosan kapcsolódik a második nagy eszmei-politikai probléma, amelyre a jelenlegi gyakorlat rámutat. Abban a törekvésben nyilvánul meg, hogy továbbra is az eszközök öngazgatóellenes összpontosítását, a jövedelem központosítását, támogatja a társult munka szervezetén kívül, amely a technokrata hatalom és az olyan körök megradására ad anyagi alapot, amelyek elkülönültek a munkásosztálytól, s amelyek állandósítják

a tőkés viszonyt. Ezért, a munkafolyamatban és ügyvezetésben, „objektív feltételekre” hivatkozva különböző indokokat hoznak fel. A szervezkedés, igazgatás olyan formáját keresik, amely lehetővé teszi az ilyen viszonyokat, fuziókat és a szervezetek egyszerű összeváltását, amivel tulajdonképpen a munkaszervezetek továbbra is megtartják a vállalati jelleget. Mindennek az eredménye az, hogy a társult munka alapszervezetei olyan egyszerű szervezeti részként szerepelnek, amelyek sem formálisan, sem pedig valójában nem rendelkeznek jövedelemmel, s sem a saját, sem pedig a társadalmi újratermelésnek nem igazi hordozói.

Az ilyen viszonyok tükröződnek abban hogy, számos alapszervezetben a jövedelem csak a könyvelésben mutatkozik; azt az elavult gyakorlatot tartják meg, hogy előre meghatározzák a kötelező lekülönítésre szánt eszközöket, a megvalósított, amortizációs vagy jövedelmi alapból kiválasztott százalékot; a döntésjogot a társult eszközökről átvisszik a munkaszervezet közös szerveire; az újratermelést továbbra is a beruházásokra szánt közös alapokból végzik stb. Mindezt, a régi kötelezettségek, vagy az alapszervezetek között levő elhatároltság nehézségei, a munkaszervezet egyes részeinek különböző szintű műszaki felszerelése, a termelés struktúrájában bevezetett változások, a vevő keresletének valamint az átvett rövid lejáratú kölcsönök és előlegek azonosításának lehetetlensége, szakemberek hiánya stb kibeszélés leple alatt végzik.

Az a szervezeti forma, amelyeken keresztül megvalósítják ezeket a törekvéseket, abban nyilvánul meg, hogy a közös szolgálatok megtartják régi helyzetüket és szerepüket, mind a vezetőség s mind a vállalati igazgató. Ilyen veszély főleg akkor áll fenn, ha a közös szolgálatok számára a munkaeszközök „szükségletként” alakulnak, nem pedig a hozam, az eredmény alapján, amelyet a társult munka alapszervezetek közös szolgálatainak tevékenységében értek el, ha az alapokat a munkaszervezet szintjén egyesítik, az eszközök használata viszont az alapszervezetek beleegyezése, ellenőrzése és hatása nélkül történik. Az ilyen megoldásokat leggyakrabban hatékonyabb ügykezeléssel, vagy „gyakorlati tapasztalattal” indokolják.

A jövedelemről csak a munkások döntenek

Ezek a törekvések a gyakorlatban igen szívósak. A JK SZ eddig is harcolt ellenük, főleg az új alkotmány meghozatala óta. De most, a társult munkáról szóló törvény rendeleteiben és mércéiben is sokkal világosabb és kidolgozottabb jogi alapokkal és eszközökkel rendelkezünk ahhoz, hogy olyan gyakorlati megoldásokat harcoljunk ki, amely szavatolja a munkások helyzetét az alapszervezetekben. A törvény rendelkezései alapján a társult munka jövedelmét csak az alapszervezet jövedelmeként lehet megszerezni és kötelezően az ő jövedelmeként is kell kimutatni, függetlenül attól, hogy

a munka- és eszköztársítás milyen formájában valósult meg. Az alapszeri vezet munkásainak beleegyezése nélkül, a megvalósított jövedelmet senk sem használja, senki sem rendelkezhet vele.

Ezen elvek sikeres megvalósítása érdekében, igen lényeges megsemmisíteni, főleg a közös szolgálatok és vezetőségek kezében összpontosuló információs kiváltságot. Hogy a munkás valóban is, s ne csak formálisan öngazgató lehessen, időben kell rendelkeznie a döntés meghozatalához minden nélkülözhetetlen információval. Mindez azt jelenti, hogy az alapszervezet munkásai nem lehetnek azok akik utolsóként ismerik fel a munkaszervezet esetleges veszteségeit, a munkástól elvont szolgálat nem határozhatja meg, hogy mely információ tartozik a munkásra, s melyik nem. Sűrűn találkozunk olyan gyakorlattal, hogy amikor a munkás megtudja a munkaszervezet valódi helyzetét, már kész helyzet előtt áll. Az ilyen gyakorlattal feltétlenül szakítanunk kell, mert ilyen esetekben a munkás vagy az alapszervezet arra kényszerül, hogy a kiutat a munka megszakításban vagy a külső erők beavatkozásában keresse, nem pedig az öngazgatás mechanizmusában, öngazgatási tevékenységében, szolidaritás és kölcsönös kapcsolat útján.

A munkások által ténylegesen uralt társadalmi újratermelés elérésében igen fontos, hogy a munka és eszközök társításának folyamata milyen irányban és milyen alapokon bonyolódik le.

A gyakorlatban ezek a folyamatok igen gyakran ágazatok vagy területek szerint korlátozódnak. Eszerint igen összetett feladatok előtt állunk, az olyan valódi jövedelmi viszonyok fejlesztésének szempontjából, amelyek átszövik a társadalmi újratermelés minden területét, minden folyamatát és egymás közti kapcsolatát.

„Ki kit tart el?”

Vajdaságban például az élelmiszeripar területén az öngazgatási szervezkedésben és kombinátusok fejlesztésében jelentkező nehézségek és problémák többek között a központosított szervezés, a belső piac nem gazdaságos szervezése, illetve a belső viszonyok elégtelen szabályozása voltak. Így például, a Zrenjanini Szervó Mihály kombinátusban – de nem csak az náluk az elmúlt időszakban mindkét helytelen jellegzetesség jelentkezett. A jövedelem központosított irányítása miatt csökkent az egyes vállalatok érdekeltége a fejlődés iránt, és az összeütközést, a „ki kit tart el” vonalon táplálta. A második szakaszban olyan szervezettséget állítottak fel ebben a kombinátusban, amelyben a belső viszonyok a szervezetlen piac és a piaci zűrzavar alapján alakultak ki, amely megsokszorozította a gazdaságiatlanságot.

Ezenkívül a társulások folyamatában olyan veszélyek is fenyegetnek, hogy a társulásban átmentik a technokraták kiváltságait. Ezért egyes kör-

nyezetben az ágazatok között kapcsolatokra törekszenek, újratermelési és jövedelmi egységek, vagy pedig a társult munka összetett szervezeteinek megteremtésével. Abban a törekvésben, hogy előnyeiket vagy a piacon szerzett kiváltságos helyzetüket megőrizték, egyes társult munka szervezetek ellenállást gyakorolnak a jövedelmi egységek megalapításában, vagy a társult munka összetett szervezeteibe való bekapcsolódásban, amelyek azonban a termelés, technológia és a jövedelemszerzés szempontjából feltételezettek. Az ilyen szervezetekből indul el rendszerint a kérelem az állami szervek intézkedéseiért, mert azt ugyanakkor fontosabbnak tartják az azo n társult munkaszervezetekkel kötött öngazgatási megegyezéseknél, amelyekkel jövedelmi egységet képeznek.

Érthető tehát, hogy ezen esetek felmérésénél szemünk előtt kell tartanunk azt is, hogy sem rendszerbeli megoldások, sem eddigi törvények nem adtak elegendő lendületet és nem írtak elő kötelezettséget arra, hogy a jövedelmi viszonyok gyorsabban fejlődjenek, a közös felelősség, a közös kockázat és szolidaritás alapján. Egyszóval, a jövedelmi társulások jogi és társadalmi-gazdasági viszonyainak alapja eddig túl szűk körű volt.

Ez, a belső termelési viszonyaiban de a termelés és a kereskedelem viszonyaiban is visszatükröződik, sőt a társult munka és a bankok viszonyaiban is. A társult munkáról szóló törvény lehetőséget ad, de egyben megköveteli, hogy az öngazgatási megegyezésekkel teljesen kidolgozzák a társadalmi-gazdasági viszonyokat, a jövedelmi feltételezettségeket és függőséget, valamint a közös fejlődés politikai tervezését, az eszközök forgását, a közösen megteremtett jövedelem elosztását, a közös kockázatot, hogy túlhaladják a termelő és a kereskedelmi szféra megcsontosodott viszonyait, a napi piaci viszonyok és a konjunkturális ingadozások, kereskedelmi haszon, az áruforgalom költségei stb. alapján.

A törvény konkrét megoldásokat tartalmaz

A társult munkáról szóló törvény a jövedelmi viszonyok fejlődését és megszilárdítását szolgálja. A törvény megfelelő térséget nyújt, keretet, mechanizmust és eszközöket az említett viszonyok teljes fejlesztésére, a társult munka egészében, az egymással kapcsolatban álló újratermelési területek szűk körökbe zárkózásának és elkülönülésének túlhaladására.

A törvény konkrét megoldásokat is tartalmaz az olyan viszonyok rendezésére, amelyek a közös jövedelemforráshoz kapcsolódnak, és lehetővé teszik a munkások egyéni és közös érdekeinek megvalósítását, miközben kifejezésre jut az a törekvés, hogy a saját alapszervezetük jövedelméből kiválasztott eszközöket olyan társítási formákba irányítsák, amelyek a közös jövedelemszerzés és az összes, valamint saját munkatermelékenységük szempontjából a legmegfelelőbb eredményeket adja. Ezzel a társult munka

alapszervezet dolgozóinak mint a társadalmi újratermelés aktív tényezőjének társadalmi felelőségét hangsúlyoztuk ki.

Ezekon az alapokon kapcsolódnak a társult munka egyes, de egymás között összefüggő részei előfeltételként ahhoz, hogy a jövedelem valódi alap, forrás és motívum legyen a társult munka öngazgatási összekapcsolásánál. Ilyen öngazgatási viszonyok között kell megvalósulni az újratermelés társadalmi eszközei gazdaságilag szükséges koncentrációjának.

A közös jövedelem, és a holt munka elve egyike azon fontos társadalmi és anyagi alapoknak, amelyeken a társult munka öngazgatási megszervezése szélesebb formáinak a társadalmi tervezési rendszer alkotmányos átalakításának, a pénz- és bankrendszernek, az öngazgatási megegyezésnek és társadalmi megállapodásnak s a társult munka öngazgatási szervezése más viszonyainak kell alapulni és kiépülni.

A JKSZ szerepe és hatása a társult munkában

A társult munkáról szóló törvény olyan forradalmi változás, amely lehetővé teszi a dolgozók számára, hogy teljesebben uralkodjanak a társadalmi újratermelés egészében vett folyamatán.

Az alapszervezetben a munkás ellenőrzi és hat a társulás minden folyamatára az újratermelés minden fázisára, amelyben a jövedelem alakul és hat arra. A dolgozó alapítja meg a bankot és a társult munka szolgálatába állítja, meghatározza annak funkcióit és feladatait. Tehát, ő formálja a pénzügyi szolgálatot, határoz róla és azért felelős, hogy ezen funkciója sikeresen kövesse a jövedelmi viszonyokat, hogy lehetővé tegye a termelés társulásait és a műszaki fejlődést, az újratermelési folyamat normális felújítását és bővítését. Csak így fogjuk túlhaladni azt a meglévő gyakorlatot, amelyben a társulás és az eszközök körforgása nincsenek eléggé összekapcsolva az öngazgatási munka fejlődésének reális újratermelési folyamatával, és nem követik eléggé a közös munkatervek megvalósítását, a társult munka folyó tevékenységéről szóló tervet a termelő-kereskedelmi egységek keretein belül.

Az alapszervezet dolgozója kezében tartja a tervezés funkcióját, áttekinti és tervezi saját fejlődését, anyagilag és társadalmilag felelős az így meghatározott fejlődés megvalósításáért. Csak e funkció megvalósításán keresztül végezhetjük el gyakorlatilag a munka, az eszközök és az érdekek társítását. Az alapszervezet dolgozójának feltétlenül hatnia kell az árak rendszerére, és azokat a belső gazdasági viszonyokat, amelyek az árrendszerre kihatnak önállóan megállapítja és szabályozza. A jövedelmi viszonyok megoldása az árrendszer nélkül nem adja meg a jövedelmi viszonyok egészét.

Az öngazgatási átalakulás összetett folyamata

Az eddigi gyakorlatunkban kimutatott problémáknak és tendencióknak forrása a meglevő társadalmi gazdasági viszonyok. Egyes problémák élesége beszél arról, hogy a társadalom- és gazdaság öngazgatási átalakulása milyen összetett folyamat, s hogy ehhez a feladathoz mennyire sokoldalúan, szervezeten, rendszeresen, minden társadalmi tényező és rendelkezésünkre álló erő maximális eszmei-politikai alkalmazásával kell hozzáállni. Gyakorlatunkban bírálón felmérve, tudatában vagyunk annak, hogy ez csak a kezdet volt, amikor az alkotmányos elvek feldolgozásának minden aspektusát és elemét nem tekintettük át eléggé. Az ilyen feltételek között elkerülhetetlenek voltak a tévelygések és a hibák, de pozitív az, hogy erőfeszítéseket tettünk a viszonyok gyakorlati megváltoztatására. Most jobbak a feltételeink és feltevéseink az akcióra, mert a társult munkáról szóló törvénytervezetben és a többi rendszerbeli törvényben világosabban kidolgoztuk a változások irányait, a társadalmi-politikai viszonyokban nélkülözhetetlen megoldásokat, hogy így biztosítsuk a viszonyok fejlődését.

A felsorolt megoldások közül néhány már jogilag véglegesen meg van határozva, mint például: A tervezésről szóló törvény, a társult munkáról szóló törvény nyilvános vitán van; a többi rendszerbeli törvénynek pedig módosítása és elfogadása van folyamatban. Igen lényeges, hogy ezekben a törvényekben a megoldások ugyanazon alapokon alapuljanak ki, ahogy a társadalmi újratermelés, a társult munka valóban eleget tehessen alkotmányos feladatának.

A forradalmi átalakulás, – amivel a dolgozók urrá lesznek a társadalmi újratermelés egésze fölött, és amelynek során a munkás nevében való igazgatásnak helyébe a munkások öngazgatása lép – nem szavatolható az elszigetelt munkások, öngazgatók spontán akciójával. A munkáosztály társadalmi-politikai szervezettsége és tevékenysége szükségszerű előfeltétele az öngazgatás érvényesülésének és további fejlődésének. Ez pedig teljes egészében a társult munkában jut kifejezésre, nem pedig az egyéni, elszigetelt munkában. Ez a szervezettség a jelenlegi körülmények között elengedhetetlen és pótolhatatlan előfeltétele a társadalmi-gazdasági viszonyok átalakítását szolgáló sikeres akciónak. Az egymás közötti viszonyok problémáit a társult munkában nem lehet megoldani sem pusztán az öngazgatói szubjektumok akciójával, sem pedig magával a törvénnyel, vagyis állami beavatkozással. Csakis valamennyi szocialista erő és tényező összehangolt tevékenységével lehet elérni és kell végrehajtani az egyéni, a közös és általános társadalmi érdekek demokratikus egybehangolását.

Konkrétan és előnyösen

Az öngazgatási társadalmi-gazdasági viszonyok gyakorlati funkcionálása és érvényesítése a társult munkában konkrét ügyeket és feladatokat ró nemcsak a társult munkában dolgozókra, hanem a társadalom mindazon szervezett szocialista erőire, amelyek felelősek a fejlődés kitűzött céljainak eléréséért. A jelenlegi szakaszban fontos, hogy helyesen határozzuk meg a feladatok fontossági sorrendjét, és hogy a társadalmi akciót azokra a kulcsfeladatokra összpontosítsuk, amelyeknek idejében való és helyes teljesítésétől függ minden többi társadalmi feladat és cél elérése.

Felvetődik a kérdés hogy hogyan határozzuk meg a JKSZ szerepét és tevékenységének módját a társult munkában a jelenlegi időszakban? Melyek azok a lényeges kérdéskomplexumok, amelyekre a JKSZ-nek legaktívabban hatnia kell. A társult munka rendszerének kialakulásával, és lényeges társadalmi gazdasági szerepének átvételével (elsősorban a bővített újratermelés és elosztás terén) – a JKSZ tevékenysége a társult munka keretén belül történő döntéshozatalra és akcióra összpontosul. Mert ide kerül át a legfontosabb döntéshozatal, és a társult munka keretén belül történetektől függ majd az egész társadalmi és gazdasági fejlődés iránya, és a társadalmi viszonyok egészének fejlődése.

Ezért fokozódik a Kommunista Szövetség és valamennyi szervezett szocialista erő felelőssége, és az még közvetlenebbül jut majd kifejezésre a napi politikában és az akciókban. A Kommunista Szövetség számára nem mindegy és nem is lehet mindegy, hogy gyorsabban, vagy lassabban haladnak-e a munka öngazgatási társításának és fejlődésének folyamatai. Külön felelős azért, hogy – a munkásosztály közvetlen és távlati érdekeinek érvényesülését szem előtt tartva – milyen társadalmi-gazdasági alapokon történik ez a társítás. Ezért a Kommunista Szövetség ténykedésének ezekben a folyamatokban a legközvetlenebbül jelenlevőnek és érezhetőnek kell lennie.

Az öngazgatási bázisban folyó akció

A Kommunista Szövetségnek kötelessége tehát alkotó tényezőként állandóan részt venni az öngazgatási bázisban folyó akciókban. Az öngazgatási viszonyok lényegbe vágó és tényleges fejlődéséről szó sem lehet a Kommunista Szövetség állandóan hatékony élcsapata szerepének érvényesítése nélkül, ami a forradalmi öntudaton, a munkásosztály történelmi és közvetlen érdekeinek felismerésén alapszik. A Kommunista Szövetségnek közvetlen és konkrét akcióval ki kell harcolnia, hogy ezek az érdekek legyenek minden öngazgatási döntés eszmei-politikai alapjai és értékmérői. Ha nem így lesz, akkor elkerülhetetlenül jelentkezik az öngazgatási viszo-

nyok különféle deformációi, vagyis a társadalmi tulajdonnak az öngazgatás leple alatt történő technokrata kisajátítása és monopóliuma a csoporttulajdoni viszonyok, vagy pedig – a különféle parciális érdekek éles összeütközése miatt – az öngazgatás egyéb nehezen megoldható ellentmondások szövevényébe gabajodik.

A társadalmi-gazdasági viszonyok átalakítása a társult munkában megköveteli azonban az egész társadalmi struktúra megfelelő átalakítását, azt, hogy maga a struktúra is a társult munkában érvényesülő öngazgatási viszonyok függvénye legyen. Nem lehet megváltoztatni a viszonyokat a társult munkában, ha ugyanakkor megőrizzük az állami közigazgatás klasszikus felépítését és munkamódszereit, mert elavultak a társadalmi-politikai közösségek képviselő-testületének képviselői, klasszikus parlamenti elemei, munkamódszere és túlhaladtak a társadalmi – politikai szervezetek fórumszerű munkaformái.

Ezek alapján a képviselő-testületek, a közigazgatási szervek és a politikai rendszer többi intézményének olyan formáit és munkamódszereit kell megtalálnunk és kiépítenünk, amelyek szavatolják a Kommunista Szövetség, a többi társadalmi-politikai szervezet közvetlen jelenlétét és érvényesülését a mindennapi munkában és a mindennapos feladatok végrehajtásában.

E. Kardeljnek nemrégiben a JKSZ KB-nak ülésén elhangzott felszólalása szerint: (1976. április 17-én): „A demokratikus rendszer kialakításában számunkra a kiindulópont nem lehet a burzsoá politikai állam parlamentarizmusa, sem pedig annak egypártrendszerű változata, hanem a társult munka öngazgatási demokráciája, amelyben a Kommunista Szövetség és a szocialista, társadalmi, tudományos, kulturális és egyéb tudat és akció más szervezett tényezői úgy jönnek létre, és úgy szervezkednek, mint a társult munka ezen öngazgatási demokráciájának kreatív alkotórészei vagyis, mint a termelő szabad közösségének kreatív alkotórészei, nem pedig mint elidegenült politikai tényezők a társadalom, a társadalmi munka, valamint jövedelme és terméke feletti hatalomért vívott harcban. A mi feltételeink között csakis ilyen demokratikus rendszer szavatolhatja a munkásosztály hatalmát, szövetségben valamennyi többi dolgozóval csak így biztosíthatja a munkásosztály történelmi érdekeinek elvitathatatlan társadalmi vezető szerepét. És a Kommunista Szövetség meg a többi szocialista erő csak ilyen demokratikus rendszerben érvényesítheti eszmei és politikai vezető szerepét, a munkásosztály és az egész dolgozó nép hatalmának rendszerében, vagyis, mint ennek a rendszernek az alkotó része, nem pedig mint olyan erő, amely a rendszer fölött vagy a rendszeren kívül létezik, mint ahogy részben így volt közelmúltunkban.”

A munkamódszer lényegbeli változása

Azzal, hogy a Kommunista Szövetség ténykedésének súlypontja a társult munka egész strukturájába kerül, azzal, hogy közvetlen akcióival bekapcsolódik az öngazgatási megegyezés és döntéshozatal folyamatába, létrejön annak előfeltétele, hogy a Kommunista Szövetség reális társadalmi erőként hasson az egész társadalmi-politikai rendszerben, mert így a legközvetlenebbül bekapcsolódik a társadalmi alap létfontosságú folyamataiba, tartalmilag a tényleges létproblémák felé fordul. Ez ugyanakkor megköveteli, – de egyben ehhez megteremti az előfeltételeket is, – hogy a Kommunista Szövetségnek, szervezetei és szervei munkamódszerének lényeges megváltoztatását.

Ezért a Kommunista Szövetség munkamódszere abban áll, hogy a legközvetlenebbül bekapcsolódik, de ugyanakkor kritikusan is viszonyul mindahhoz, ami valamennyi öngazgatási testületben, az öngazgatási döntéshozatal valamennyi pontján történik, méghozzá mindig szem előtt tartva a létrejövő viszonyok társadalmi tartalmát. Ez nem jelenti azt, hogy a Kommunista Szövetségnek kell döntenie a munkások nevében, hanem azt, hogy eszmei és politikai eszközökkel harcol azért, és oda hat, hogy a munkások döntései előmozdítsák a szocialista öngazgatási viszonyokat, s ezen az alapon az egész társadalom fejlődését.

Nem „vakvágányra”

Ha a Kommunista Szövetség így tevékenykedik a társadalmi bázisban, akkor értelmét veszíti (nem hozhat megfelelő eredményt) a fórumszerű munka, a kívülről jövő általánosságokban mozgó határozatokkal, leiratokkal történő verbalisztikus hatás stb. Ha a Kommunista Szövetség nem kapcsolódik közvetlenül be ily módon az időszerű kérdések mindennapos megoldásába, akkor gyakorlati ténykedésében vagy vakvágányra siklik, vagy pedig arra kényszerül, hogy eszmei-politikai céljait az öngazgatási struktúrára kívülről gyakorolt nyomással érje el.

Az előző időszakhoz viszonyítva a Kommunista Szövetség e tekintetben jelentős előrehaladást ért el. Szerveinek és szervezeteinek munkája és akciója azonban még nem kapcsolódik mindig szorosan a közvetlen környezet élő, időszerű társadalmi-politikai kérdéseihöz. Ezért nemegyszer előfordul, hogy ma összeül a Kommunista Szövetség szervezete és tárgyal politikai tevékenységük és hatásuk valamelyik kérdéséről, és már másnap beszüntetik a munkát a munkaszervezetben a dolgozók közösségét érintő akut probléma miatt, az érdekek összeütközése miatt, vagy azért, mert nem tájékozódtak a helyzetről és a helyzet konkrét okairól, vagy azért, mert a dolgozók összeütközésbe kerültek az öngazgatási viszonyok fejlődésével.

désével szembeszegülő technokrata igazgatói struktúrákkal, vagy valami más miatt. Ha utólag elemzik az ilyen visszasságok bekövetkezésének okait, akkor azt állapíthatják meg, hogy a visszasság az öngazgatási viszonyok megsértéséből ered, azokból a problémákból, amelyek megoldhatók voltak, amelyekkel a Kommunista Szövetség tagságának az a része, amely tegnap általánosságokban tárgyalt a politikai helyzetről, ma a valóságban szembe találja magát a számára meglepő, konfliktusos helyzettel.

A Kommunista Szövetség vezetőségeinek és szervezeteinek munkásságában még mindig előfordul, hogy környezetükben kedvezőtlen politikai helyzet paráználkodik, és itt-ott, a munkaszervezetekben ellentétek halmozódnak fel, ők viszont mindenről csak akkor tárgyalnak már, amikor a válság kirobban, az elégedetlenség nyilvánosan felszínre tör és a viszály kiütöközik.

Az élet nem tűr kaptafát

Ezekről a kérdésekről tárgyalni kell a Kommunista Szövetségben, a Szakszervezetben, a Szocialista Szövetségben, ami azt jelenti, hogy nem szabad mereven ragaszkodnunk az előre elfogadott munkaprogramhoz. Az életben gyakran történnek dolgok, amelyeket nem lehet előre tervezni. Ezért idejekorán reagálnunk kell rájuk, meg kell őket vitatnunk, és állást kell foglalnunk velük kapcsolatban, hogy sikeresen befolyásolhassuk környezetünkben a helyzet alakulását és a megoldások megtalálását.

Ez az irányvétel a Kommunista Szövetség munkájában másfajta munkamódszert igényel, megköveteli a nagyobb fokú alkotói erőfeszítést, szükségessé teszi, hogy állandóan érzékenyen reagáljunk mindarra, ami a társult munka alapszervezetében, a munkaszervezetben, a kommunában történik. Ez nemcsak nagyobb fokú aktivitást sürget, hanem megköveteli, hogy nagyobb készséget tanúsítsunk a problémák elemzésére, a gyakorlati megoldások felkutatására stb. Ezek gyakran bonyolult helyzetek, amelyek az érdekek összekuszáltságából, más objektív és szubjektív feltételekből és tényezők hatásából fakadnak.

Felelősségteljes állásfoglalás

Tudnunk kell, hogy a Kommunista Szövetség hatásának ez a módja sokkal nehezebb. A kommunistáknak a dolgozók előtt mindennap felelősségteljesen állást kell foglalniuk, harcolniuk kell, és nekik maguknak is, meg politikai álláspontjaiknak is szakadatlanul a nyilvánosság ítélőszéke előtt kell állniuk. Ilyen körülmények között a Kommunista Szövetség sokkal jobban ki van téve az állandó és közvetlen bírálatnak, alá van vetve munkássága nyilvános társadalmi értékelésének. Az új körülmények és az új viszonyok között azonban csupán ez a módszer lehetséges.

A társult munkában fejlődő öngazgatási viszonyok feltételeket teremtenek a tömeges tevékenységre és az öngazgatási gyakorlat építő jellegű fejlesztésében tevékenykedő munkások kialakítására. Ezért a JKSZ-nek széles körű, hatékony szerepet kell vállalnia a gyakorlatban, az akciókban a további eszmei-politikai irányvonalát kell képviseltetni, de egyben össze kell hangolni azokat a gyakorlattal is.

A küldöttrendszer politikai bázis

A Kommunista Szövetség csak akkor valósíthatja meg feladatait a társult munkában, ha politikai bázist teremt a küldöttrendszerben. Csak ilyen módon, a küldöttrendszerben kifejtett gyakorlati akciókban befolyásolhatja hatékonyan öngazgatási szervezeteikben és küldöttségeikben a munkások öngazgatási döntéshozatalát.

Tisztázni kell a küldöttrendszer egy meglehetősen leegyszerűsített értelmezését. A küldöttrendszerről szólva egyesek gyakran az egésznek csak arra a részére gondolnak, amely a társadalmi-politikai közösségek és a társadalmi tevékenységek felé irányul. Szemük elől tévesztik a küldöttrendszert a társult munka kereteiben. Pedig ez a küldöttrendszer leglényegesebb része, ez szolgálja közvetlenül az öngazgatási viszonyokat a társult munkában és normális működése nélkül nem létezhet igazi öngazgatási döntés, megegyezés, az érdekek egyeztetése. Másrészt, a küldöttrendszer a társadalmi-politikai közösségekben lényegében nem valósulhat meg, ha nem alapszik a rendszernek a bázisban való tényleges funkcionálásán. Ha ez hiányzik, akkor csak új névvel illetjük a régi képviselői rendszer viszonyait a képviselő-testületek működésében.

Szocialista Szövetség-széles körű gyülekezési hely

A Kommunista Szövetségnek közvetlenül részt kell vennie a küldöttrendszerben az álláspontok kialakításának, összehangolásának minden szakaszában a társult munkában. Itt már világos álláspontokkal kell fellépnie minden napirenden szereplő kérdésben. Hogy társadalmi-politikai befolyását gyakorolhassa, minden kérdésben meg kell fontolnia akcióját és biztosítania kell, hogy minden dolgozó számára vagy többségük számára világos és elfogadható legyen az akció alapgondolata és lényege. Ilyen értelemben kell kifejezésre jutnia a Szocialista Szövetség szerepének is, mint a társadalmi-politikai tényezők széles körű gyülekezetének, ahol kialakulnak az eszmei-politikai álláspontok, melyeknek alapján minden szocialista erő kifejti hatását a küldöttek döntésének folyamataira.

Ha a Kommunista Szövetségnek sikerül kiharcolnia, hogy álláspontját a legszélesebb bázis elfogadja, akkor jelentősen megkönnyebbül a küldöt-

tek testületeiben történő álláspont egyeztetésre és álláspont kialakítására irányuló tevékenysége. Akkor ezzel akcióban erőteljes és reális alapot teremt a legszélesebb tömegek mozgósítására.

Az öngazgatási formák, gazdasága, és sokrétűsége a jövedelemhez fűződő kapcsolata, mutatta a Kommunista Szövetség előtt álló feladatok bonyolultságát a társult munkában az új öngazgatási viszonyokért folytatott harcában.

A társadalmi újratermelés a dolgozók kezében

A társult munka célkitűzései meghatározott szervezeti formákban valósulnak meg. Ezek a formák önmagukban nem jelentenek semmit. Az a lényeges, hogy lehetővé teszik-e az alapvető termelési viszonyok megvalósítását; hogy ugyanis a munkások rendelkezzenek a teljes társadalmi újratermeléssel.

A Kommunista Szövetség szerepe a legkézenfekvőbb a társult munka alapszervezeteiben, mert a tmasz a kiinduló pontja és alapja a társult munkának. Itt jön létre a jövedelem, itt társul a munka, az eszközök és a jövedelem a dolgozók gazdasági érdekének megfelelően.

A társult munka alapszervezeteiben a kommunistáknak, kell lenni a kezdeményezés hordozóinak a munka és az újratermelés folyamatának minden fázisában, a tevékenység elemzésében, a nagyobb termelékenységért és jövedelemért folyó harcban, az eszközök és az energia megtakarításában, a hosszú távú gazdasági érdekek alapján történő társulásokban. De mindenfajta elzárkózás és monopólium ellen, a nem gazdaságos magatartás, egyenlődsdi, a társadalmi eszközök elidegenítése ellen kell harcolniuk. Más szóval, azért kell harcolniuk, hogy a társult munka alapszervezet öngazgató dolgozója hatást gyakoroljon az újratermelés önmaga és a társadalom újratermelésében felelős tényezőjeként. Hogyan állítottuk fel és hogyan valósítjuk meg a tmasz-ban ezeket a viszonyokat, attól függ hatásuk és magatartásuk a munka eszközök társításának összetettebb formáiban.

A Kommunista Szövetség tevékenységének kifejezésre kell jutnia a társult munka minden formájában. Minél több kérdést oldanak meg az alapszervezetek, és minél több döntést hoznak meg a közvetlen termelőktől távol, annál kifejezettebbnek kell lenni a kommunisták, de különösen a Szocialista Szövetség hatásának, mert objektíve nagyobb szükség mutatkozik a célkitűzések, érdekek és akciók egyeztetésére.

A társult munkában a legnagyobb küzdelem a jövedelemért folyik majd. Mert a társult munka csak a jövedelemre alapuló kapcsolatok révén jöhet létre. Nekünk, a Kommunista Szövetségben változtatnunk kell beállítottságunkon, és tevékenységünket a társult munkában éppen ebben az irányban kell összpontosítanunk. Ezt a küzdelmet, sikerrel folytathatjuk

minden szervezetben, de csak új alapokon. Ez pedig azt jelenti, hogy; a társult munka alapszervezetének jövedelméért mindenekelőtt az alapszervezet dolgozói felelősek. Nem várhatják el, hogy a társadalom támogassa, hogy kedvezőbb termelési feltételeket teremtsen és előnyben részesítse az ésszerűtlen és nem eléggé termelékeny termelést. Az efféle gyakorlat a régi államtulajdoni és a tőkeviszonyok maradványa, de nem lehet magatartási szabály a társult munkában. Miközben azért harcolunk, hogy a jövedelemről teljes egészében a társult munka alapszervezeteiben döntsenek, a Kommunista Szövetség reális gazdasági viszonyok között csatát nyer abban a küzdelemben is, hogy a társult munka alapszervezeteiben döntsenek, hogy a társult munka alapszervezetén és a társulás más formáin kívül ne végezhesen senki újra elosztást – gazdasági mércék elkerülésével és a társult munkán kívül összpontosult eszközök, valamint különálló érdekek alapján.

A jövedelem állandó növekvése

A jövedelemről döntve, a munkások az alapszervezetekben felelős társadalmi funkciójukat végzik. Felelősek alapszervezetük jövedelmének állandó növekedéséért. Ezt csak akkor érhetik el, ha a termelékenység növelésére serkentő viszonyokat tudnak kialakítani, amelyek hozzájárulnak a társadalmi újratermelés eszközeinek ésszerűbb kihasználásához, ezeknek az eszközöknek állandó növekedéséhez, és biztosítják a termelésnek a piachoz való alkalmazkodását vagy az önigazgatásilag megállapított társadalmi munkamegosztást. Ezért a Kommunista Szövetség akciójának szempontjából jelentős politikai kérdés, hogy a társult munkában megdöntse a munkásoknak a jövedelemről alkotott felelőtlen felfogását vagy csoporttulajdonon alapuló magatartását. Erre sem az alkotmány, sem a társult munkáról szóló törvény nem jogosítja fel őket. Mert a jövedelem mindenekelőtt társadalmi kategória, tehát a társult munka más alapszervezetei és egyéb tevékenységek dolgozóinak munkájából ered. A Kommunista Szövetség feladata folytonosan és minden területen fejleszteni a munkások felelősségtudatát.

A tmsz-ok gazdasági és társadalmi érdekei

Nálunk a jövedelmen alapuló kapcsolatokról, a munka és az eszközök társításáról gyakran általánosságban beszélnek. Minden társulás mögött azonban a társult munka szervezeteinek meghatározott és konkrét gazdasági és társadalmi célkitűzései, érdekei kell hogy legyenek. A bezárkózottság, a monopóliumok és a tőkeviszonyok megszüntetéséért harcolva a Kommunista Szövetség egyben küzd a társulás szélesebb alapjainak megterem-

téséért, olyan társulatokért, amelyek az újratermelésben, az újratermelés részeiben és szakaszaiban, kölcsönös függőségen és kapcsolaton alapulnak. Ezzel egyben küzd az ésszerűbb termelésért, a munka termelékenységének fokozásáért és minden alapszervezet jövedelmének növeléséért.

A kommunisták kötelesek rámutatni a távlatokra, és küzdeni a célok meghatározásáért. Az eszközök társítása nem elvont kívánság, és nem végezhető véletlenszerűen. Ellenkezőleg, hosszas felméréseken alapuló tervszerű folyamatnak kell lennie, amely az öngazgatásilag társult egységek közös fejlesztési programjában nyer konkrét formát. A fejlesztési programokban nyer reális anyagi tartalmat a társulás és az integráció, s kizárólag így szüntethető meg az eszközök társításában, valamint a jövedelmezőségben alapuló kapcsolatok különféle formáiban meghonosodott és alkalmazott klasszikus hitelviszony.

Eközben a JKSZ tevékenységének fontos mércéje: a szervezés formái megengedik-e a munka és eszközök társítását, a jövedelem megnövekedése alapján lehetővé teszik-e a tmsz munkásainak számára azt, hogy ellenőrizzék a jövedelemszerzés és felhasználás folyamatát. Ha az öngazgatási munka és eszközök társításának motívuma a jövedelem növelése, akkor a társult munka alapszervezeteinek társulási kerete is az újratermelési folyamat függvénye, vagyis a jövedelem alakulásától függ.

A jövedelmi kapcsolat alapján történő társulás nem adhat társadalmi és gazdasági eredményt, ha csak a termelésre illetve a társult munkában a termelés megszervezésének formáira szorítkozik. A társulás formális eljárása egy meghatározott szervezeti formában még nem biztosítja automatikusan a megfelelő jövedelmi viszonyokat. Valójában a viszonyok csak akkor fognak fejlődni, ha a társult munka szervezete a nyersanyagellátókkal valamint a kereskedelmi szervezetekkel kialakuló viszonyukat a hazai és külföldi piacra való kilépés, a termelői társulás stb. terén öngazgatási meg egyezéssel rendezi, a jövedelem kialakításában és a jövedelemben való részesedésben az egyenlő érdekek alapján. Csakis ily módon és ilyen alapon léphet nagyobb társulási formákba a tmsz.

A vállalati rendszer és a monopólium ellen

A Kommunista Szövetség számára mindennél fontosabb, hogy a munka és az eszközök társításának minden folyamata öngazgatáson alapuljon. Az, hogy az alapszervezet dolgozói eszközeiket valóban saját érdekeik alapján társítsák, nem pedig, hogy azok tőlük függetlenül és befolyásuk nélkül koncentrálnak. Csak úgy szüntethető meg a szervezésről kialakult vállalkozói felfogás a techno-gazdasági monopólium szerkezet, amely társadalmi erejét éppen az így összevont eszközökkel való rendelkezésekre alapozta.

Rendkívül fontos kérdés, hogyan járjon el, és, milyen irányban hasson a Kommunista Szövetség a különböző, gyakran ellentétes érdekek összehangolásában? Hogyan lehet elejét venni annak, hogy a Kommunista Szövetség egyes részei a különböző részérdekek összeütközésének színhelyévé ne válják?

Érdek

Eleve nem tagadhatunk egyetlen reális érdeket sem, az egymással ellentétes érdekeket sem. Egyszerűen azért, mert mindegyik tárgyilagosan feltételezett és bármelyiknek az egyszerű tagadásával nem oldhatnánk meg az ellentéteket. Ugyanakkor, egyeztetése kizárja, hogy bármelyik és bárki a többiek fölé helyezze egyéni, gazdasági és más érdekeit. Nem nyilvánítható közös érdeknek a társadalmilag ésszerűtlen, rossz minőségű, nem termelékeny, önellátó termelés. Ezért a közös érdekeknek és a közös termelésnek társadalmi, és gazdasági hosszú távú tervre kell alapulni.

A közös érdek nem holmi kigondolt, elképzelt elvont kategória, hanem mindig mint konkrét gazdasági és társadalmi érdek valósul meg. Nem kötelező és a gyakorlatban legtöbbször nincs is úgy, hogy magába foglal minden egyéni érdeket. Mégis, az egyéni érdekeknek önigazgatású egyeztetése eredménye kell, hogy legyen. Ezért konkrétumaiban kell tekinteni rá, figyelembe véve minden rávonatkozó tényezőt, feltételeket és következményeket. A Kommunista Szövetség számára nem kétséges, hogy a tárgyilagosan feltételezett érdeket önigazgatási úton kell meghatározni és megvalósítani. Biztosítani kell a társult munka minden alapszervezetének egyenlő helyzetét, kölcsönös viszonyát, a közös érdekek és célkitűzések meghatározásával, a közös és konkrét felelősséget az így meghatározott célkitűzések megvalósításáért. A Kommunista Szövetség tevékeny részvétele nélkül azonban nem jöhet létre a közös érdekek önigazgatási egyeztetése, kötelessége ezekben a folyamatokba folytonosan beépíteni a munkásosztály közvetlen és történelmi érdekeire vonatkozó tudatot, mint a társult munkában és az egész társadalomban történő önigazgatási érdekegyeztetés politikai alapját.

A régi viszonyok lelassítják a fejlődést

Ebben azok a helyzetek a legjellemzőbbek, ahol különféle munkaszervezetek és községek különböző anyagi érdekei ütköznek. Ilyen példa már van Vajdaságban a középlejáratú terv kidolgozásának jelenlegi szakaszában is. Külön nehézségek állhatnak elő az agráripari komplexusba és az élelmiszeriparban való társulás közben, minthogy egyesek nem hajlandók lemondani az átömlesztés egyes formáiról vagy a napi piaci viszonyokról. Ha ezt nem

tudjuk leküzdeni, nehezen teremtyük meg a jövedelmi viszonyokat. A közösségek közötti ellentétes érdekekről van itt szó, mert egyiknek feldolgozó ipara, a másiknak nyersanyagtermelése van. A régi viszonyok csak fékezhetik a fejlődést.

Az utóbbi időben bátorító példákkal is találkozunk. A Sirmium és a Szerbo Mihály társulására, a szabadkai Agros kombinát létrehozására stb. gondolok. Ezek a „területi” társulási rendszerek voltaképpen csak olyan nagyobb társadalmi-gazdasági területek, amelyekben a továbbiakban kell kifejezésre jutniuk a fokozottabb munkatermelékenységet szavatoló munka- és eszköztársítás megfelelő arányainak.

A társult munkának nem szabad elzárkóznia a társulás elől, a társult munka alapszervezetei tevékenységének minden tekintetben nyitnak kell lennie. Nem engedhetjük meg, hogy a közös érdekek leple alatt ágazati vagy területi keretek között monopóliumok jöjjenek létre. Ez mély ellentmondásban állna a társult munka lényegével és értelmével.

Egészében véve a Kommunista Szövetségnek a társult munkában megnyilvánuló feladatai rendkívül bonyolultak és felelősségteljesek. A párt tevékenységének igen intenzívnek, tartósnak és alaposnak kell lennie.

A fentiekkel kapcsolatban a Kommunista Szövetségnek nem lehet jelentősebb és kevésbé jelentősebb tevékenysége, funkciói és feladatai.

Valamennyiünknek hozzá kell járulnunk az öngazgtsági viszonyok és a társult munka anyagi alapjának gyorsabb és sikeresebb fejlődéséhez.

Ha csak egyetlen területen nem leszünk következetesek, az öngazgtsági viszonyok fejlesztésében, megbontjuk az alkotmányos elvet, semmibe vesszük az új viszony alapját és egészét, melyeket mostanában teremtyünk, és amelyek mellett félreérthetetlenül állást foglaltunk, – fejezte be vitaindítóját Stevan Doronjski elvtárs.

Fordította *Molnár Verona*

Megjegyzés: Stevan Doronjski elvtárs, a JKSZ KB elnökségi tagjának vitaindítója: „A JKSZ szerepe a társult munkában”, az 1976. május 18-án megtartott tanácskozáson hangzott el. A Vajdasági Kommunista Szövetség Tartományi Bizottsága Elnökségének Végrehajtó Bizottsága és a VKSZ Tartományi Bizottságának a politikai tudományok és marxista nevelés központjának szervezésében tartották meg az említett tanácskozást, ahol a jelenlevők hozzájárultak a társult munkáról szóló törvénytervezet legfontosabb politikai kérdéseinek megvitatásához a törvénytervezet nyilvános vitájának kötelékében.

A magyar fordítás a Dnevnik folyóirat 1976. május 19, 20, 21 és 22-i számában megjelent kivonatok alapján készült.